

ומדייקת הגמרא: על כרחך, מני משנתנו – רבי יהודה היא, דאית ליה מוקצה.

ועתה תיקשי: אימא רישא דמשנתנו: מתחילין בערימת התבן. ודין זה בהכרח אתאן רק לפי רבי שמעון, דלית ליה מוקצה.

ותיקשי רישא לסיפא?!

ומשנינן: לעולם משנתנו רבי יהודה היא. אלא, שמכל מקום, מותר להתחיל בערמת התבן, ולא תלמד מכאן שמתחילין אף באוצר.

כי התם ברישא דמשנתנו ששנינו בה "ומתחילין בערמת התבן", מיירי בתבנא סריא [תבן רקוב ומסריח] שאין ראוי למאכל בהמה, וסתמו עומד הוא להסקה, ולכן אין בו משום מוקצה.

ותמהינן: כיצד אתה אומר שמשנתנו בתבנא סריא ואינו מוקצה?

והרי הא חזי לטינא [ראוי הוא לעשית טיט, ללבון ממנו לבנים], ואם כן מוקצה הוא?!

ומשנינן: רישא דמשנתנו מיירי בתבנא סריא דאית ביה קוצים [יש בו קוצים] ואינו יכול לגבלו בידיו וברגליו לטיט, ולפיכך אינו מוקצה.

מתניתין

ל-ב אין נוטלין עצים מן הסוכה ביום טוב, היות

ובכך הוא סותר חלק מהסוכה, ואסור לסתור בנין ביום טוב.

אלא, נוטלים עצים רק מן העצים הנמצאים סמוך לה, ובגמרא יתבאר מה הם העצים הללו.

המדובר במשנתנו הוא ביום טוב של חג הפסח או שבועות, שאז האיסור הוא רק מצד סתירת הסוכה, ולכן מותר לקחת עצים מן הסמוך לה.

אבל בחג הסוכות, אסורים עצי הסוכה כולם בשימוש של הנאה, חוץ מן השימוש הדרוש לקיום מצות סוכה.

גמרא

הגמרא הניחה עתה, שכל המשנה עוסקת בקנים של עצים המונחים על גבי הסוכה כסכך. וקני העצים "מן הסמוך לה", הם הקנים שמניחים מעל לסכך הסוכה, כדי לעבות בהם את הסכך.

והוינן בה: מאי שנא, במה שונים העצים שהם "מן הסוכה" דלא, שלא נוטלים אותם, הלא הוא משום דקא סתר אהלא, שיש בנטילתם מלאכת סתירת אהל, שהיא תולדה של מלאכת סתירת בנין.

ואם כן, תיקשי, מדוע נוטלים עצים מן הסמוך לה? והרי גם בנוטלו עצים מן הסמוך

אבל לא ירבה בתוכחות, מאחר שיועד שלא ישמעו אליו. אבל ביחיד חייב להוכיחו עד שיכנו או יקללנו.

בתורה אע"ג שהוא מדאורייתא, אבל אם מפורש בתורה – מוחין בידו.

ועוד כתב הרמ"א: ואם יודע שאין דבריו נשמעין, לא יאמר ברבים להוכיחן רק פעם אחת,

תני רבי חייא בר יוסף ברייתא קמיה דרבי יוחנן: אין נוטלין עצים מן הסוכה, אלא מן הסמוך לה.

ורבי שמעון מתיר ליטול אפילו מן הסכך עצמו.

ושוין כולן, בדין "סוכת החג" בחג הסוכות, שאסורה הסוכה כולה בשימוש חוץ מאשר שימוש של מצוה. ואיסור זה אפילו בחול המועד, משום קדושת הסוכה שחלה עליה.

ואם התנה עליה לפני יום טוב [תנאי שיתבאר לקמן] — הכל לפי תנאו!

והוינן בה: וכי רבי שמעון מתיר ליטול אפילו מן הסכך? והרי זה לא יתכן, כי — והא סתרא אהלא!

ומשנינן: אמר רב נחמן בר יצחק: הכא — בסוכה נופלת ביום טוב עסקינן, שלאחר התמוטטותה אין בה איסור משום סתירת אהל, והמחלוקת היא בענין מוקצה.

ורבי שמעון שמתיר ליטול את כל העצים ביום טוב הוא לטעמיה, דלית ליה מוקצה מדעתו של האדם בדבר הראוי לשימוש, ולכן גם עצים אלו הראויים ביום טוב לשימוש [כמו הסקה], מותר ליטלם כדי להשתמש בהם.

ומביאה הגמרא את הברייתא שמבואר בה שיטת רבי שמעון ד"לית ליה מוקצה". [עיין בהקדמה!]

דתניא מותר השמן שבנר ושבקערה, השמן שנשאר מהשמן שהודלק לכבוד שבת —

לה, שהם העצים המונחים על הסכך כדי לעבותו, נמי קא סתרא אהלא, לפי שאותם עצים בטלים הם לסכך, והרי הם כמותו, ויש בנטילתם משום סתירת אהל!

ומשנינן: אמר רב יהודה אמר שמואל: אין משנתנו עוסקת בעצים שעל גבי הסכך, שהם אכן בטלים אליו, והם כמוהו. אלא מאי "סמוך לה" — סמוך לדפנות.

והמדובר הוא בקני עצים שזוקפים אותם סמוך לדפנות הסוכה. ויש הבדל ניכר ביניהם לדפנות הסוכה.

כי הקנים שבדפנות הסוכה נארגים להיות דופן אחת באמצעות חוטים, ואילו הקנים הזקופים סביב הדפנות, אינם נארגים עמם. ולכן, אין בנטילתם משום סתירת דפנות הסוכה.

מה שאין כן בקני הסכך, שאינם נארגים יחד לסכך, לכן העצים שלמעלה והעצים שלמטה שוים הם, וכולם נחשבים לסכך הסוכה, ואסור ליטול כל אחד מהם, בין מהקנים העליונים ובין מהקנים התחתונים.

רב מנשיא אמר: אפילו תימא שכל המשנה מדברת אך ורק בקנים שאין הם זקופים "סמוך לדפנות", אלא נמצאים כולם מעל הסכך, גם אפשר ליישב את המשנה:

כי תניא הויא, זה ששינונו במשנה שנוטל עצים "מן הסמוך", המדובר הוא באסורייתא, בקנים שאסורים יחד, שנקשרו בחבילה, ולא התירו את קשרי החבילה כשהניחום על הגג. וזה מורה, שהם הונחו שם רק באורח ארעי ולא התבטלו לסכך של הסוכה, ולכן מותר ליטלם.

אסור לטלטלו ולאוכלו בשבת, היות והוא הוקצה בבין השמשות לנר שבת. ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא.

כי כאשר מקצה האדם את השמן בכניסת השבת, הרי הוא מקצה אותו מדעתו ואינו מצפה שיכבה הנר וישאר הו שמן. וכיון שבדעתו להקצותו, הרי הוא אסור גם אם לבסוף כבה הנר לפני תום השמן, ונשאר שמן.

ורבי שמעון מתיר את השמן, כי לא הקצה אותו האדם הקצאה מוחלטת, שהרי מצפה הוא שיכבה הנר וישאר שמן. ולכן הוא לא הקצה אותו מעבר לזמן של הדלקת הנר.

[אבל, אם יטוף שמן בזמן שהנר דולק מודה רבי שמעון שאותו שמן הוא מוקצה, עד שיכבה הנר, כי כיון שהקצה את השמן הזה למצות הדלקת הנר, חלה הקצאתו למצוה, ואז מודה רבי שמעון שהקצאה כזו אוסרת אותו אפילו בטלטול, למשך זמן ההקצאה].

ומכאן מוכח, שרבי שמעון לית ליה מוקצה בדבר הראוי לשימוש אלא שהאדם מקצה אותו הקצאה שאינה מוחלטת. והוא הדין לעצי סוכה, שלדעת רבי שמעון אינם מוקצים לאחר שנפלו.

ותמהה הגמרא: **מי דמי**, וכי דומים הם עצי סוכה למותר השמן?!

הרי **התם**, בשמן שנשאר לאחר שכבה הנר, **אדם "יושב ומצפה"**, שיודע הוא שיתכן ויכבה הנר, והוא מצפה שאכן זה יקרה, ואינו מקצהו הקצאה מוחלטת.

אבל הכא, סוכה שנפלה, האם **אדם יושב ומצפה אימתי תפול סוכתו!**?

והרי כיון שאין עתידה הסוכה ליפול ביום טוב, הוא מקצה את עציה הקצאה מוחלטת, והקצאה שכזאת מודה בה רבי שמעון [כמו שהתבאר לעיל בשמן הנוטף מהנר בשעת הדלקתו, וכן בשמן שנשאר בעששית גדולה שאינה עתידה להכבות בשבת].

ומשנינן: **אמר רב נחמן בר יצחק: הכא**, בדברי רבי שמעון בסוכה — **בפוכה רעועה עסקינן**, שיש לאדם לצפות שיתכן ותיפול בחג. ולכן אינו מקצה אותה הקצאה מוחלטת, היות **דמאתמול**, מערב יום טוב, **דעתייה עלויה** [עליה] שיתכן ותיפול, ויוכל להשתמש בעציה.

ועתה מבארת הגמרא את האמור בברייתא: **ושיוין כולם**, ולא נחלקו בדבר, **בסוכת החג בחג הסוכות — שהיא אסורה**.

ואם התנה עליה שאינו מקצה אותה — **הכל לפי תנאו!**

והוינן בה: **ומי מהני בה תנאי** כדי שיוכל להשתמש בה?!

והאמר **רב ששת משום רבי עקיבא: מניין לעצי סוכה שאסורין** בהנאה כל שבעה הימים של חג הסוכות? — **שנאמר** [ויקרא כג לד] **"חג הסוכות שבעת ימים לה"**. מלמד הכתוב שהסוכה צריך שתהיה מיוחדת לה' כל שבעת הימים כהקדש.

ואם כן, כיצד יכול אדם להתנות עליה שיוכל להשתמש בה, והרי אין הדבר תלוי בהקצאתו או אי הקצאתו.

וכן אם תלה בה אגוזים, שקדים, אפרסקים ורמונים, ופרכילי ענפים עם אשכולות ענבים, או בקבוקי זכוכית שבהם יינות, שמנים, וסלתות לנוי.

וכן עטרות, כתרים העשויים משבלים —

בכל אלו אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב אחרון של חג [שמיני עצרת], לפי שהם בטלים ביחס לסוכה, ונחשבים כחלק ממנה.

במשך שבעת ימי חג הסוכות הם אסורים מחמת שהם מוקצים למצותן, ובשמיני עצרת הם אסורים מחמת מוקצה של יום טוב, לפי שהיו מוקצים משימוש בבין השמשות של כניסת שמיני עצרת.

וממשיכה הברייתא, ואומרת: ואם התנה עליהם שאינו מקצה אותם למשך כל החג, אלא ישתמש בהם, לכשירצה, בחג — הכל לפי תנאו!

ומוכח שאפשר להתנות גם על הסוכה עצמה!

ומשנינן: אביי ורבא, דאמרי תרווייהו, שניהם אמרו לתרץ: התנאי שמועיל בסוכה יכול להועיל רק לנוי הסוכה, ולא לסכך ולדפנות, והברייתא מדברת בכגון שהוא אומר לפני כניסת החג: איני בודל מהם, מנויי הסוכה — כל בין השמשות!

כי קדושת הסוכה נובעת מכח הקצאת האדם. שכאשר הוא מקצה אותה למצות סוכה אז חל עליה שם שמים מכח הקצאתו שהקצה אותה למצות סוכה.

אך אם אינו מקצה אותה למצות סוכה, אלא רק מקיים בה מצות ישיבת סוכה, מבלי

ועוד תניא: רבי יהודה בן בתירא אומר: מניין שכשם שחל שם שמים על קרבן החגיגה, שהוא קדוש לה', ואסור להנות ממנו, כך חל שם שמים על הסוכה? — תלמוד לומר "חג הסוכות שבעת ימים — לה".

לימד הכתוב "חג הסוכות לה'", שהסוכה הרי היא כקרבן החגיגה, ששניהם קדושים לה', ואין לעשות בהם שימוש של חולין.

מה "חג", כמו שקרבן החגיגה, הוא לה' — אף סוכה קדושה היא לה', במשך כל שבעת הימים האמורים באותו הפסוק.

וכיון שמוכח כי קדושת הסוכה היא מן התורה, ואינה שייכת להקצאת האדם — איך יתכן להתנות עליה?!

ומשנינן: אומר רב מנשיא בריה דרבא: סיפא של הברייתא, האומרת שהכל לפי תנאו, אינה מדברת בסוכת החג. אלא אתאן, היא באה ללמד לפרכה דעלמא, שלא בחג הסוכות, שיכול להתנות מערב יום טוב שאינו מקצה אותה, ותועיל התנאותו למקרה שתיפול הסוכה ביום טוב, שאז אינה אסורה מצד מלאכת סתירה.

אבל סוכה [בחג הסוכות] דמצוה — לא מהני בה תנאה להתיר את איסורה מן התורה.

והוינן בה: וכי בסוכה דמצוה לא שייך להתנות עליה?

והתניא: אם סככה לסוכת מצוה כחלבתה, ועיטרה ליפותה בקרמים [בגדים צבעוניים] ובסדינין לבנים של פשתן המצויירין.

שיסכים להקצותה למצותה — לא יחול עליה שם שמים!

במה דברים אמורים שיכול לומר "איני בודל מהם", בנויי הסוכה בלבד, שיש משמעות לדבריו, שהרי יכול הוא ליטול את הנויים בבין השמשות ולהשתמש בהן אז. ולכן, גם כשאינו נוטלם, הוא יכול לומר שאינו בודל מהם.

וכיון שלא הוקצו נויי הסוכה בתחילת החג, נמצא שלא חל שם שמים על נויי סוכה הזו, גם לכשישבו בה ויקיימו בה מצות סוכה!

כי, כאמור, תלויה חלות הקדושה בהקצאת הסוכה למצוה על ידי האדם.

אך אם יאמר ביחס לדפנות הסוכה והסכך לפני כניסת החג "איני בודל מהם כל בין השמשות", אין לדבריו כל משמעות. שהרי אינו יכול אז ליטלם, משום איסור סתירת אהל.

וכיון שאין משמעות מעשית למה שאומר "איני בודל מהם", הרי הוקצו הדפנות והסכך למצות סוכה. שהרי הוא כן ייחד אותם למצות סוכה, אלא שרצה להתנות שאין הוא בודל מהם, שאם ירצה יוכל ליטלם, למרות שעשה אותם למצות סוכה. ואין כל משמעות להתנאתו כאשר אינו יכול לעשות דבר לממש אותו.

וכיון שחלה הקדושה בבין השמשות, היא חלה לכל שבעת הימים, כי אי אפשר לחלק את חלות הקדושה לאחר שהיא חלה.

אלא שעדיין יש להקשות: **ומאי שנא**, במה השתנו עצי הסוכה **מהא דאיתמר** בהקצאת האתרוג, שלא אומרים בו כיון שהתקצה

למצותו בבין השמשות של כניסת חג הסוכות הוא התקצה לכל שבעת הימים, אלא מועיל בו התנאי שיהיה מוקצה למצותו ליום אחד בלבד.

שכך שנינו:

מי שהפריש **שבעה אתרוגים לשבעת הימים** של חג הסוכות, כל אתרוג ליום אחד.

אמר רב: כל אחת ואחת מהאתרוגים יוצא בה ידי חובת אתרוג באותו היום שייחד לה, ויכול לאוכלה לאתרוג, מיד אחר קיום המצוה, לפי שאין הקצאת האתרוג חלה אלא לזמן קיום המצוה, ולא לזמן שאחריו.

ואילו **רב אסי אמר: כל אחת מהאתרוגים יוצא בה ביום שנקבע לה, אך ואוכלה רק למחר, לפי שהוקצה האתרוג למשך אותו היום כולו.**

ולדברי הכל, אין האתרוג מוקצה לכל שבעת הימים, אלא מועיל תנאו שיהיה מוקצה לכל היותר ליום אחד.

ואם כן, מדוע בסוכה אי אפשר להתנות שלא תחול הקדושה רק ליום אחד בלבד!?

ומשנינן: **התם, במצות אתרוג, דמפסקו לילות מימים, שבליילה אין מצות נטילת אתרוג, לכן כל חד וחד יומא — מצוה באפי נפשיה הוא.**

ואי אפשר לומר שהוקצה האתרוג למשך כל החג.

הבא, במצות סוכה, דלא מפסקו לילות מימים, שהרי מצות סוכה נוהגת גם ביום וגם בלילה, ולכן כולחו שבעת יומי —

גמרא:

אמר רב יהודה אמר שמואל: אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף.

ותמהה הגמרא עליו ממשנתנו:

והא אנן תנן: מן הקרפף ואפילו מן המפוזרים! ולמה הצריך שמואל אף בעצים שבקרפף שיהיו מכונסים?!

ומשנינן: מתניתין המתרת ליטול עצים מפוזרים שבקרפף — שיטת יחידאה היא, והיינו, רבי שמעון בן אלעזר בדעת בית הלל וכפי שיתבאר בברייתא שמביאה הגמרא בסמוך. אבל חכמים חלוקים עליו, ושמואל אמר כחכמים.

דתניא: אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המפוזרים שבשדות שאין מביאין, ועל המכונסין שבקרפף שמביאין.

על מה נחלקו בית שמאי ובית הלל:

על המפוזרין שבקרפף.

ועל המכונסין שבשדות.

שבית שמאי אומרים: לא יביא, אלא אם כן היו בקרפף ומכונסין.

ובית הלל אומרים: יביא אפילו מאלו, וכן היא דעת התנא של משנתנו.⁽²⁾

כחדא יומא אריכתא דמי. וכיון שהוקצתה הסוכה בבין השמשות של היום הראשון היא הוקצתה לכל החג, ואי אפשר להתנות עליה.

מתניתין:

מביאין עצים תלושים ביום טוב מן השדה [שבתוך התחום] מן המכונס, שכנסו את העצים מערב יום טוב כדי להשתמש בהם, שהרי גילה דעתו שהוא סומך עליהם, ואינם מוקצה.

אבל מן העצים המפוזרים בשדות לא יביא, היות ש"מוקצה" הם לפי שלא היתה דעתו עליהם מערב יום טוב, ואינם "מן המוכן".

ומן הקרפף, שהוא מקום מחוץ לעיר המוקף בגדר, ומאחסנים בו כל מיני דברים, וגם עצים — רשאי להביא ממנו עצים אפילו מן המפוזר שבו. שהואיל והמקום מוקף ומשתמר, אפילו מן המפוזרין שבו לא הקצה דעתו מהם.

איזהו קרפף שאמרנו, שיותר להביא עצים מתוכו אפילו מן המפוזר?

כל שהוא סמוך לעיר ממש בלבד,⁽¹⁾ דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר: כל שנכנסין לו בפותחת [במפתח] ומשתמר על ידי זה, ואפילו היה הקרפף רחוק מן העיר, ובלבד שיהי הקרפף בתוך תחום שבת.

המפוזרים בקרפף, והרי הוא מעמר, שהוא אב מלאכה?!

וביאר הפני יהושע קושייתם בשני אופנים: האחד: מכשירי אוכל נפש הן שאפשר

1. לשון רש"י: סמוך לעיר ממש. והר"ן כתב בשם הרשב"א, ד"סמוך" היינו בתוך שבעים אמה ושיריים [ארבעה טפחים].

2. הקשו התוספות: איך מותר לאסוף עצים